

Вук ЦЕРОВИЋ*

ЛИКОВИ ТРАГИЧНИХ ЕПИЛОГА

Има Тамил Сијарић једну занимљиву причу о казивачу и његовом казивању. Њоме је маг приче и причања омеђио границе моћи и немоћи приче, књижевности уопште у друштву у којем сви за паром лете, а само ријетки брину о љепоти.

У тој причи о казивачу, који је ријетко јунак казивања, а увијек његов слуга доживотни, која се зове „Хасан, син Хусеинов“, а могла се звати и „Хусеин син Хасанов“, Сијарић је испричао универзалну судбину даровитог казивача Хасана. Мало је било таквих чаробњака ријечи, таквих вјештака казивача, таквих приповједача, као што је био Хасан Хусеинов. Кад он приповиједа, слушаоци не виде један другога, не виде ни Хасана, него му само чују глас, „а и тај глас као да је долазио из неког човјека који је живио некад давно и све видио и знао – знао шта су људи радили прије двјеста и триста и колико год хоћеш уназад година и какви су били ти стари људи”...

„Оно што би у његовој причи, могло бити истина, учини вам се да је измишљено, а оно што је измишљено, учини вам се да је истина, и ви никад нисте ни овамо... ни онамо... него у рукама Хасановим који вас љуља тамо и овамо као да сте у колијевци”...

„Хасан, син Хусеинов, није кривце кривио, а ни дивио се добрим људским дјелима, јер ни добро, ни зло није од њих зависило, него од онога што им је на челу написано”.

Хасан, син Хусеинов, дијели судбину свих пјесника свијета и уздиже се изнад појединца и његове муке, јер он види људске судбине као законитости, пошто стоји на граници између два недодирљива свијета, једнога који постоји, и другога чија се љепота испреда само кроз његову причу и бива видљива тек у његовом казивању.

* Др Вук Церовић, Универзитет Црне Горе, Никшић

Хасан син Хусеинов не пресуђује, као сваки велики умјетник, хладан као лед (Чехов), он само слика, а слушаалац нека суди ако хоће. У његовој причи и улози у чаршији потврђује се вјековна истина – чаршијом не владају паметни, већ безобзирни и богати. У хану Колобари, чаршија је као и увијек пресудила памети, Хасана је допало мјесто крај врата, „на крају сећије”.

И на гробљу, посљедњем мјесту моћи и престижа силних и богатих, Хасана, сина Хусеинова, запало је мјесто на крају, поред саме ограде. Тако се његово живљење између два свијета, реалног и измишљеног, продужило и симболично одразило и у смрти, јер се он није могао ни за живота сасвим приклонити ниједном од њих, већ је остао као стуб граничник.

Приповједач, заправо, и не живи свој живот, већ казује и тако живи туђе животе, укопали су га као да нису били сигурни је ли умро, или није, на крају гробља на Алифаковцу, између два свијета „вјечне тишине мртвих и вјечне граје живих”.

Тако нас је Сијарић упозорио да много не очекујемо од писане ријечи, ни од књиге и приповједача, ма какав био његов дар. Као тада, и данас је књизи мјесто „на крају сећије” и све је ближе вратима.

Мудар је човјек био Тамил Сијарић и скроман као што су скромни сви мудри људи. Пекао је занат код великих мајстора од Максима Горког до Ива Андрића. (Код Горког, у „Старици Изергиљ”, старица и писац леже између два свијета, мора и винограда, старица казује своје приче док се из винограда чује пјесма берача, цика и подврискивање. Чује се живот од којег се њих двоје добровољно дистанцирају ради имагинативног свијета).

(Кад размишљам о судбини и поетици Сијарићевог приповједача, стално ми се намеће упоређење с Андрићевом „Аском и вуком”, сврха приче је у бјекству од смрти, у заваравану човјека игром и измишљотинама.)

Онај ко буде проучавао Сијарићеву поетику, мора велику пажњу обратити његовим причама с воде. Вода, која је код овога приповједача многострук, амбивалентан симбол живота и мијене, тече и одлази у жубору, а ђак поред ње стоји, гледа њене таласиће и слуша њен жубор, или се чешља и загледује. Тако и писац стоји крај матице живота, никада сасвим у њој, стоји и посматра, кажњен даром да све види и све схвати, немоћан да се умијеша, да заталаса воду, или да је скрене, загледа се у себе као у огледало свијета блудећи за неким својим унутрашњим вировима и брзацима.

Свјестан своје мале моћи, приповједач и не покушава да се умијеша, он сједи поред воде попут каквог многовјековног жреца и као љетописац Пимен, с благом сјетом рише своје сјетне слике пазећи да на хартији не остави отисак свога прста, а на земљи траг папуча.

Сијарићев приповједач никада није судионик у збивању, него само један скроман, тих посматрач, свачим задовољан и на свему захвалан.

Када сам прочитао, прије много година, прве приче Тамила Сијарића, помислио сам да је то неки фин, тих, болешљив и добродушан човјек, захваћан птици на пјесми, зраку на сјају, а животу на љепоти и разноликости.

А кад сам га једном видио на једном бучном и прометном мјесту на сајму књига, мој се замишљени портрет још више учврстио, писац је у тој вреви сједио с неким непомућеним миром, као какав древни мудрац уроњен у мисли, несвјестан вреве и таштине око себе.

Тамил Сијарић у свакој својој причи има само један свој знак, не знак еснафски, него лични, потпис мајстора, једну своју боју, благу сјету за свим што се миче, што се отима и трепери, ону такозвану словенску сјету, која није ништа друго него чежња за земљом обећаном, чежња за рајем. За дјетињством.

Зато је, нимало случајно, Сијарићев приповједач готово увијек пештерски момчић, ђак, који одједном, пробуђен и расањен, зачуђено стоји поред воде, заслијепљен сјајем и раскошним богатством живота, трепће с невјерицом и дрхтури унутрашњом дрхтавицом узалуд тражећи негдје изгубљену топлоту и љубав.

Кад Тамил Сијарић говори причу о два обична дрвета која су израсла негдје поред неког пештерског пута у Невидбогу, он их не слика као два слична стабла, једнолична и незанимљива као што су хиљаде других стабала у шумама, већ их казује као двије тужне судбине освијетљене безазленом дјечјом љубави („Мукиња и Брекиња”).

Тај дјечак осјећа, неким искуством зрела човјека, да оне, та два племенита дрвета, имају нешто од трагике и судбине невјеста које из племенита рода дођу у дивљачно и грубо село и тако болно усамљене проведу сав свој живот, племените, горде и несрећне. Живе и трају све док грубо село и примитивно понашање сасвим не уништи меку свилу њихове доброте. Док не умру од чежње и никоме повјерене жалости за завичајем.

Тако мали Пештерац сензибилно докучује да много шта на свијету није на правом мјесту, да многи људи друга мјеста заслужују. Тај дјечак већ осјећа њихову трагику и несрећу.

Ова два висока, племенита стабла, случајно допала међу кржљаве кленове и криве квржаве грабове, изгледају као да су у пролазу. „Као да су биле на неком извору гдје су се умиле, а овдје на лединици поред пута само су застале ове двије невјесте да им сунце с лица умивеног капљице покупи”. А онда ће кренути даље, из свијета који није њихов, у некакву другу, у своју шуму, међу стабла која су као и оне – да је свој уз свога. Мора да су застале давно – онда кад је, како се у причама прича, дрвеће ходало, па на једном стало – и тако остало” – каже писац.

И у судбини ових двију љепотица шумских писац налази атрибут несрећних – наду, без које би живот био бесмислен.

„Нијесу се утопиле у грање око себе, стајале су издвојено од свега, као два путника у туђини, којима су путеви прекинути, али који ће се опет дати на пут – онда кад по земљи прохода дрвеће...” („Мукиња и Брекиња”).

Ни у причи, ни у животу, надања се готово никада не испуњавају, или ће се испунити и човјеку ће бити боље „кад прохода дрвеће”, а то значи никад. Овога није свјестан јунак, него писац који даље види и више разумије, па отуда његова вјечита сјета.

И као што у животу често бива, човјек се ради кашике одриче љепоте и уништава је. И дрво као и човјек, као све што се рађа из обећане земље, из прапостања, носи печат обичног, свакодневног усуда смртних – живот га рањава, креше му грану по грану и оно, као и све живо, стара и умире. Мјесто љепоте над згариштем остаје само сјета, печат туге носе рањена дрвета као и рањени људи, „нешто од онога што имају одиве – онда кад остарају, а рода свога немају”...

И на крају, судбина се испуњава до конца – од двије љепотице остају два ружна пања, и на крају, мјесто њих само земља као да на њој ничег није ни било. Као да ништа није ни постојало на лединку поред пута.

Та жалост за животом који пролази непрекидно као вода све до гробља на Алифаковцу, боји сваку причу Тамила Сијарића. Сјета и вода.

Један од најуспјелијих Сијарићевих симбола је вода. Вода је присутна скоро у сваком његовом казивању. Као и живот жуборава, жива, пролазна, вјечито јури неком свом, нама непознатом циљу, да би на крају негдје потонула и нестала у земљи, као вода промуклица од чије живости, као и од живота, остане у сјећању само шум.

И живот тако бучи и жубори док је човјек млад, док стреми некуд, некаквом недокучивом циљу, али кад у њега обје шаке загнуриш, празну прегршт извучеш, мало мокру као да си кроз воду прстима провукао. И срећа тако измиче а остаје ту тик поред тебе, мами те и зачикава да закопаш, а кад се заинатиш, кад закопаш из све снаге и све њој подредиш, она некуд нетрагом нестане, а снага исцури да се више никад не поврати („Вода промуклица”).

Док вода тече, село живи, то живот траје и тече у пештерском сеоцету, у Бихору, али сваки Бихорац није том водом задовољан. Онај који види даље и стреми више као несрећни Џимшир („Бунар”), зна да постоји негдје дубоко нека подземна вода, боља и значајнија од оне која пада с чесме у селу. Вода коју он тражи по Пештери, тамо гдје је нико није ни слутио, чаробна је снага, вода живота. Сав свој иметак и сав свој живот Џимшир жртвује тој подземној води, коју, као и сви прави прегатоци, не тражи

за себе, него за друге, за караване које преко Пештери преносе робу, јер једино жртва за друге, за оне које не познајеш, које никад ни чуо ни видио ниси – доноси срећу.

Као и код других прегалаца, живот Џимширов завршава се онога тренутка кад постигне свој племенити циљ, кога сам није ни свјестан, и губи сврху. У трци за срећом човјек се исцрпљује па кад је коначно стигне и ухвати, она га убија...

Вода тече и пролази живот. Вода и живот су вјечни, а човјек је смртан, још честито није ни очи отворио, а већ га чекају растанци.

Растајања су честа у дјелу Тамил Сидјарића. Зато кроз његове приче пролази толико невјеста и толико сватова у узалудном напору да живот учине веселијим. Једнако је бесмислен напор стара човјека и напор стара коња да побиједи барем у још једној трци. Све се на крају завршава на исти начин, иза свега остаје само пишчев сјетан уздах.

А човјек својом малом памећу и оскудним знањем не може предвидјети какве вирове, ковитлаце и поноре има живот. У његовим брзацама људи се тако подијеле као да јабуку надвоје расијечеш (Шолохов), да се више никад не саставе. И не дијели се човјек од човјека, већ се појединац раздвоји на два искључива дијела, на двије опречне намене, које га ломе и распињу док га не уморе.

Једна од најљепших Сидјарићевих прича на ову тему, и иначе најљепших у мноштву његових лијепих прича, „Зелен прстен на води”, тако је пуна сјете и толико засићена осјећањима да је доживљавамо као дирљиву тужбалицу.

У овој причи Сидјарић је с толико умијећа насликао цијепање породице и с толико осјећајности испричао сав трагизам растајања, да сам нешто слично прочитао само код Шолохова.

С болом се цијепа породица Бихорца Авдула Куча, одвајају се један од другог њени чланови уз муке порођајне, а с растанком сваки од њених чланова удваја се, један дио вуче љубави, други дио мржњи. У страшним боловима цијепају се душе тих добрих, једноставних и племенитих људи. Мада рађена на отрцаном мотиву сукоба двије вјере, прича указује на шири сукоб, сукоб између Пештери, зачаурене вјековима у оградама свога села свијета. Авдулова миљеница, ћерка Џека, удаје се за Спасоја, за момче црногорско.

(Имао сам прилику да посматрам градацију одвајања чланова од породице у „Донским причама” М. Шолохова и закључио да се та одвајања и у његовој причи и у казивању Тамил Сидјарића одвијају на сличан начин, што је доказ и Сидјарићева мајсторства и неких општих законитости које

се испуњавају у животу човјековом, живио он на Дону, на Нилу, на Амазону, или у Пештери.)

Прво се Џека почела туђити од куће, осјећати се туђинком и уљезом, и породица је тако осјећа.

„Чинило јој се да је као овца с које су управо остригли вуну, па дошла гола – и таква треба некуд да се макне, некуд да пође, а куда? Кућа јој тијесна, а више и није то њена кућа, него је туђа, и све су те ствари у њој туђе...” („Зелен прстен на води”).

Отац Авдул сад више неће ни да је погледа, све се чува да му се поглед не сретне са очима кћери – миљенице. Она осјећа „страшну даљину између себе и њих”.

Сад она, мада најстарија, сједи на дну софре, „тамо гдје су сједјели чобани”. „И њене сестре Мека и Бека почеше и саме да је тако гледају – туђ створ, отпао од куће, испао оцу из љубави, траје ту, не смета”.

Сестрама се све чинило као игра, али кад је Џека побјегла, Мека, млађа сестра, нађе на јастуку једну њену длаку из косе, принесе је устима, пољуби и зајеца. Више то није игра дјевојачка, него страшна збиља, из једнога се свијета прелази у други, у непријатељски свијет, без повратка. Тај прелазак је страшно болан. „Њена сестра која је овдје била сва шарена, сва цвјетала у јарким бојама, тамо ће бити црна као врана, и више јој неће бити сестра, заборавиће је – и њу, и оца, и ову Биочу и у њој све...” „Као да је умрла”.

Болно се расцијепила душа њежног оца Авдула Куча. Једна страна је отишла у Црну Гору са Џеком, а друга страна је остала овдје да се суши и да вене као расцијепљено дрво. Авдул се окрене на исток као при молитви и закле се: „Ја, роб твој, о боже, кунем се твојом вјером одабраном, да од данас, па докле по небу сунце хода, и мјесец сједа међу звијезде, нећу више потрагати за њом, нити име њено изговорити, о боже!”

Туга, која прати све наше растанке, доведена је до очајања у клетвама старца Авдула кога свијест вуче да кћерку прокуне и да јој свако зло пожели, а подсвијест пати за драгим бићем, за најдражим дјететом и тражи да јој отац путеве замршене благослови.

„Ни бијело, ни црно, ја јој не желим, не желим јој ништа до то – да сама остане тамо куд је пошла, као што сам и ја остао сам, боже, од часа овога до вијека, баш сам у тијесној соби овој – о боже!”

Кад муслиман Авдул Куч изговори ову страшну клетву својој најмилијој кћери, отац Дуле кида у ћутњи нијеме јецаје за најдражим дјететом својим: „Ти... Лежала си на овим рукама... маукала си као маче... Очи су ти такве... Руке су ти такве... О врату ти имена божја. За тридесет дана тридесет имена да те чувају од болести. Тебе... лисицу!”

Та борба између двије жеље, жеље да прокуне и да благослови, присутна је готово у сваком јунаку Тамила Сијарића, јунаку који својим сензибилитетом осјећа љепоту свијета и својим искуством докучује трагику постојања. Његова осјећања су истинска, дубока, али он скоро никад не успијева да их искаже јасно и убједљиво, јер он и не жели да их показује људима, него кроз њих траје једну своју особиту мору, једну бескрајну нијему патњу и ћутање.

Дулово срце се још једном расцијепи од туге и среће кад на пијаци у Бијелом Пољу сретете своје унуче, узима га у наручје, љуби га и плаче, али кад кћер покуша да му се приближи, кћер Џека, он брже-боље остави дијете и крену одатле. Срећа се поново показа тајанственом и нестварном као зелен прстен на води, пружиш руку да је дохватиш вода се раствори, у шакама не остане ништа.

Ми не доживљавамо Авдулову патњу као неку вјештачку, лажну и непостојећу ограду којом обичаји, вјере и забране ограђују људе, него као фатум, као нешто што му неки његов на челу писани знак не да да прекорачи. Иначе би цијела прича била смијешна, а Авдул није смијешан човјек, него трагичан јунак.

Тамил Сијарић је сликар несрећних људи и тужних људских судбина. Нажалост, такве су скоро све људске судбине.

Сваки од његових јунака из овога Бихора и Пештери, људи племенитих, добрих, паметних и тужних, има неку само своју муку, само своју невољу, коју трпи и прти кроз живот док га сасвим не притисне и не свали. И сваки од њих носи тај свој крст стрпљиво и постојано, јер су убијеђени да тако мора бити и да је ослобођење немогуће.

У неким Сијарићевим причама које имају срећан завршетак, срећа једнога јунака плаћа се и купује несрећама других, као да сваку срећу неко мора да отпати.

У највећем броју његових казивања, срећан завршетак није могућ, јунаци у њима умиру, физички нестају прије него што се приповиједање заврши. Живот им је сложен, а умирање једноставно.

Ако ћемо поштено казати, Сијарић је писац Бихора. Његови најуспјелији јунаци су Бихорци, он за њих остаје кроз читав живот везан љубављу и тугом. Маштом и мишљу њихове једноставне, наизглед незанимљиве судбине, Сијарић брижљиво одваја једну од друге, промишља је и анализира да би је уздигао до нивоа општељудске патње, до судбине свакога од нас.

Јунаци су му трагично осамљени, не само зато што су архаичан остатак једног давно прохујалог времена него због тога што у његовој причи живот почиње, одвија се и завршава у кући, која је тврђава из које јунак не

налази излаз у свијет, у село. Ниједан Бихорац се у његовој причи не везује за село, неко онако страшно сам, као што се и родио, проживљава свој живот, носи своју муку све до тренутка кад га положи у његову раку и тако још једном, али коначно, одвоје од других. Село нема неки свој, сеоски живот, људи су одвојени кућним зидовима као непрелазним бедемима, у свакој кући се одвија нека посебна, јединствена драма, коју нико не зна и не прати. Њу кућна врата затварају коначно као врата гроба. Село постоји у причи само зато да покаже како тај јунак није баш једини паћеник на свијету, да у његовој патњи подвуче неку заједничку црту у животу свих људи. И да омеђи границу јунаковог постојања.

Сијарића прије свега занима јунак, па тек догађај. Зато је с толико пажње сликао своје јунаке, од којих су неки у тој мјери оригинални да су типични и непоновљиви. Скоро сви носе у себи горштакчу љепоту, понос брђанина, опорост и снагу земље која их роди и универзалну трагику човјека.

Камбер Кука стоји пред пушкама двојице Мемових синова који су га дочекали да га убију и тако освете свога стрица и једноставно каже старијему: „Па узми крв... био је рђав твој стриц... Узми, не чекај!” („Камбер Кука”).

Петрун Дивина, од Турака осуђен на смрт, измоли да му дају коња да појаше пољем пред смрт и врати се „полако као да је пошао на пут далек, пред којим нема шта да се збори, ништа да се тражи, но да се шути и граби напријед. Понекад му се измакне ријеч и он је изрече сасвим гласно, озго с коња: „Добар вам дан, Турци!” („Петрун Дивина”).

То што иде у смрт, Петрун прима као ствар неизмјењиву, мада би без икакве препреке могао побјећи. Он је помирен са смрћу у тој мјери да према Турцима чак ни мржњу не осјећа.

Тако равнодушно, лако и једноставно, мири се са смрћу и Авдул Куч: „Ово је суђено да се ја утопим. Баш ноћас” („Зелен прстен на води”).

Кадија из Акова („Сабља”) носи своју стваралачку немоћ и муку неузвраћене љубави тако стрпљиво као да љепши и достојанственији живот нигдје и не постоји:

„Петак је сутра. Имам само да ти допишем ово писмо и да сутра, с првим сунцем, уђенем своје ноге у пут – нека ме воде куд му драго”.

Сијарићев човјек и кад се пење на вис готово редовно издахне у подножју његовом. Зато он помирен са свијетом, собом и судбином својом, често ништа не жели, ништа не тражи за себе. А оно што тражи, тражи тврдоглаво, упорно, с брђанским инатом и тврдоглавошћу. То за њега постаје питање живота или смрти.

Па и тада кад траже своју воду живота његови јунаци више поступају по некој коби, него по својој свјесној жељи, по Усуду и по вољи зла које никад не оставља човјека на миру.

И тада кад са највећом упорношћу иде за „зеленим прстеном на води”, човјек чини луд посао неразумљив нормалну и обичну сељаку и варошанину, који смирено и паметно на ћепенку сједи и ситну парицу слаже, као да од тога паметнијег посла на свијету нема.

Тако поступа сваки онај који у суву мјесту воду тражи, насупротив убјеђењима „паметних”, он, стваралац, Џимшир, хазардира и понаша се као пехливан, тражи велику срећу а нуди ситан залог, само свој јадни и чемерни животић. Његова визија није јасна свијест, већ мора виђена само у сновима и болестима као што су све велике визије у сновима и болестима храбрих виђене. Она резигнација с којом овај јунак прима муку и смрт, не напушта га ни кад у неком свом звезданом тренутку досегне срећу, и њу он прима равнодушно и резигнирано.

„Џимшир Туховац се тек сутрадан наднио над бунар и видио воду... Сви су је пили до он – Џимшир Туховац... Никог не поздрави, ништа не рече, воде се не напи... Џимшир Туховац је тек сад био тужан – јер је био пуст сасвим, без тих снова што су га носили, и без мука што су га држале – и он пожеље да опет види те воде у сну и те травуљине, све мокре, и над њима цвијет бијел” („Бунар”).

Кад се ствараочева визија оствари, она постане стварност реална и банална и зато он више према њој нема онај однос који је имао у тражењу. Испуњен живот није живот...

Оно што је успјело Џимширу Туховцу, није успјело многим Сијарићевим јунацима. Може се рећи да Сијарићев јунак није успио да узлети, па чак и да није ни рођен да лети. Окован је чврсто штуром, трпком земљом пештерском, шкртом судбином сиромашна сељака и чврстом кором вјере и обичаја, традиције и вјековне навике. У његовом крају нису дували јаки вјетрови бура и промјена и он је остао такав окоштао, учаурен, ларва, а не лептир. И кад посједује дар и вољу и моћ да размахне, окива га фатализам помирења и филозофија непротивљења злу.

Хрустем, односно Хуртуле, див од човјека, покорно као аутомат савија на гумну кругове за коњима, а снага му је толика да може коња и јахача подићи. Жену му испред носа одводи подли, ситни, жгољави лажов Тахирица.

Сијарићев џин је успавани Вели Јоже који још увијек диринчи своје газди, несвјестан снаге и моћи којом је обдарен.

Хусеин, бивши тобџија, служи и тимари хоцину жену, удовицу Мејрему, „дозлабога ситну женицу”, која га метлом бије, њега, тобџију који је од шале топ подизао...

Сијарићев јунак се поковава судбини несвјестан себе. Цијелог живота ријетко се срета с људима, с комшијама се виђа само понекад на весељу, или на жалости и тако животари сам и незаштићен, никоме потребан. Овај човјек живи у једноме свијету затупљених оштрица гдје класни и други друштвени сукоби нису изражени свом оштрином и зато не зна каква је снага уједињених људи. Он још увијек ничију судбину не дијели, јер свако само своју носи. У томе је ова прича анахрона што су јој друштвени потреси страни.

Класни положај човјеков није нашао адекватно мјесто у Сијарићевој причи, мада је нешто присутнији у казивањима у предграђима и сокацима сарајевске чаршије, него у приповијеткама о окамењеном свијету Бихора...

Један од ријетких јунака Сијарићевих који веселу судбину себи на задовољство траје је Парапко. И само име му је необично, подсећа на нешто весело и скакутаво – као парипке. (Кад смо код имена, дужан сам напоменути да је Ђамил Сијарић један од наших писаца чији јунаци имају изванредно погођена, памтљива и оригинална имена, таква да их ни најрасијанији читалац неће заборавити. Имена често необична, груба или њежна, као и јунаци који их носе: Камбер Кука, Рам Буља, Петрун Дивина, Авдул Куч, Хуртуле, Парапко, Џимшир...).

Парапко немилим послом иде у Једрене да уговори присилну удају деспотове кћери Маре за Амурата Другог. Гони стада оваца и целепе говеди, ергеле коња на поклон моћном Азијату, да га тобоже умилостиви да поштеди раздробљену нејаку земљу Србију. Иде Парапко по деспотову послу себи на весеље, путем дијели мегдан с ким стигне, а побијеђене противнике краљевски награђује деспотовим коњима и говедима. У Једрену, граду престолноме, кад види онолику градску сиротињу, дијели им и капом и шаком, задовољан што може добро дјело да учини, ма и туђим благом. Кад га цар прими, Парапко видје да од посла нема ништа, он збаци са себе донкихотовску маску и златну одежду у коју га је деспот Ђурађ обукао, те подијели сиротињи. Тако остаде оно што је увијек и био – уврнути скитница и авантуриста, својеглави војвода Парапко, и тиме показа колико је као јунак и као човјек изнад све те огромне свјетине и турске и српске. Нажалост, он се, а ни наратор, у овоме згодном случају нису успјели издићи до хумора, или до ироније и сатире. У овом озбиљном свијету, као и у Сијарићеву дјелу, хумор не заузима баш значајно мјесто...

И тако је Ђамил Сијарић успио да јарким бојама наслика неколико десетина занимљивих јунака, од њих коју десетину изврсно урађених ликовва. У једном доста великом броју приповједака, индивидуализација јунака изведена је сјајно. Јунаци се међу собом, унутар овога значајног дјела,

разликују изгледом, мишљу и језиком, сваки од њих посједује нешто по чему га лако памтимо и издвајамо из масе осталих јунака.

Језик којим ти јунаци говоре жив је и питак као планинска вода, само понекад натруњен нечим изван личности, послом којим се јунак бави („Рођак Река”), чаршијском узречицом.

Тај Бихорац, ни Турчин, ни Црногорац, већ обоје, окаменио се у своме језику и у своме селу као у минералу, далеко од путева, мијена и бура, и тако вјечан, траје, као да се ништа на свијету није догодило откад се прије много вјекова ту доселио његов предак Јаблан Куч.

Па и они који су се мало помјерили и преселили у Бијело Поље, Пазар, или Сарајево, остали су исти као и они у Бихору, што је доказ да се човјек тешко, споро и нерадо изнутра мијења.

Њихове судбине, судбине наше, казао је писац гласом наизглед равнодушним, тоном који не познаје узвике, јауке ни усхићења, као да га се те судбине нимало не тичу, ни тада кад су обичне, ни тада кад су изразито трагичне. Писац скоро у свакој причи повезује легенду и збиљу и тако нас лишава илузије да се то само нама догађа, њоме повезују оне генерације од којих је остала само легенда са онима које још на земљу нису ни крочиле.

Гледа нас и биљежи, нама за опомену, онима који долазе на наук. Сјетно и невесело.

Сјетну причу казује сјетни писац Сијарић Тамил. Бихорац. ...

Вук ЦЕРОВИЧ

ГРУСТНАЯ СУДЬБА ЧАМИЛОВЫХ ГЕРОЕВ

Резюме

Ключные слова: рассказ, рассказчик, судьба, грусть, достойный человек, вода, Бихор Чамил Сиярич был одним из лучших югославских рассказчиков. Судьбы его героев часто грустные. Иза чтения его рассказов остаёт таска над судьбой человека. Его герои Бихорцы, достойные люди, достойные, но несчастные, которые всё таки свою жизнь живут без ропота и ненависти. А жизнь водой протекает, всё меняется кроме худой судьбы.

